

EVOLUȚIA PREȚURILOR ȘI A SALARIILOR ÎN ZONA MOLDOVEI (1900-1940). STUDIU DE CAZ JUDEȚELE NEAMȚ, ROMAN ȘI BACĂU

THE EVOLUTION OF PRICES AND WAGES IN THE AREA OF MOLDOVA (1900-1940). CASE STUDY OF NEAMȚ, ROMAN AND BACĂU COUNTIES

ÉVOLUTION DES PRIX ET DES SALAIRES DANS LA RÉGION DE LA MOLDAVIE (1900-1940). ÉTUDE DE CAS - COMTÉS DE NEAMȚ, ROMAN ET BACĂU

Prof. Simona -Elena BĂLAN¹

Rezumat: În studiul de față vom analiza evoluția prețurilor și a salariilor în primele patru decenii ale secolului al XX-lea în România. De multe ori perioada interbelică este privită ca un fel de Golden Age a României. De departe situația și realitatea nu este această, România o țară preponderent rurală și agrară s-a confruntat cu numeroase probleme de la cele sociale și economice până la cele financiare. Vom analiza atât evoluția prețurilor și a salariilor, cât și indicele acestora și cu un mic studiu de caz asupra prețurilor interbelice în orașele Bacău, Piatra Neamț și Roman.

Cuvinte-cheie: perioada interbelică, Moldova, prețuri, salarii, indice de evoluție

Abstract: The purpose of the present paper is to analyze the evolution of prices and wages in the first four decades of the twentieth century in Romania. The interwar period is often regarded as a kind of Golden Age of Romania. The reality was completely different, Romania, a predominantly rural and agrarian country, faced many problems from social and economic to financial ones. The present study will analyze both the evolution of prices and wages, as well as their index and it also includes a short case study on interwar prices in the cities of Bacău, Piatra Neamț and Roman.

Keywords: interwar period, Moldova, prices, wages, evolution index

Résumé: Dans cette étude, nous analyserons l'évolution des prix et des salaires au cours des quatre premières décennies du XXe siècle en Roumanie. L'entre-deux-guerres est souvent considéré comme une sorte d'âge d'or de la Roumanie. De loin, la situation et la réalité ne sont pas celles-ci, la Roumanie, pays à prédominance rurale et agricole, a été confrontée à de nombreux problèmes allant des problèmes sociaux et économiques aux problèmes financiers. Nous analyserons à la fois l'évolution des prix et des salaires, ainsi que leur indice et avec une petite étude de cas sur les prix de l'entre-deux-guerres dans les villes de Bacău, Piatra Neamț et Roman.

Mots-clés: période d'entre-deux-guerres, Moldavie, prix, salaires, indice d'évolution

România pășea în secolul XX, ieșind dintr-o criză economică majoră, criză care își avea originea în structura profund agrară a economiei românești. Criza a fost și una de „creștere”, venind după decenii de dezvoltare economică, dezvoltare începută în 1878, dar care nu era sustenabilă pe termen lung, deoarece se baza pe mari investiții de infrastructură publică finanțate cu împrumuturi externe. Criza a avut doi factori

¹ Profesor de discipline economice la Liceul „Vasile Conta” Târgu-Neamț.

declanșatori: unul intern, criza agricolă cauzată de o secetă prelungită și celălalt extern, cauzat de declanșarea Războiului Burilor și a Răscoalei Boxerilor din China care au afectat piața financiară internațională².

Despre această criza, Constantin Băicoianu, scria în 1932, că, „fost cea mai mare prin care trecuse România, criză ale cărei repercusiuni s-au resimțit până în 1905, când ieșirea din impas a țării fusese impulsionată de un export mare de grâu³.

Criza i-a determinat pe guvernați să fie mai chibzuiți cu banul public, în anii următori situația s-a ameliorat, iar financiar bugetele au fost în cea mai mare parte fără deficit.

Evoluția prețurilor pentru perioada 1900-1914 arată tocmai această stabilizare datorată măsurilor economice luate de guvernele țării, în special politica de protejare a exportului de produse autohtone și descurjarea importurilor, datorate politice economice a lui Emil Costinescu și asigurarea unui stoc suficient de devize⁴.

Tab.1. Evoluția prețurilor medii la produse de consum, la București⁵ în perioada 1900-1914

Produsul	Unitatea de măsură	1900	1904	1908	1912	1914
Pâine	1 kg	0,24	0,26	0,32	0,26	0,27
Carne de vită	1 kg	0,67	0,71	0,92	0,91	1,01
Carne de porc	1 kg	0,80	0,89	1,12	1,34	1,25
Brânză de oi	1 kg	0,79	1,11	1,46	1,48	1,82
Ulei de măsline	1 l	1,50	1,42	1,46	2,03	2,27
Zahăr	1 kg	1,15	1,11	1,11	0,95	1,24
Orez	1 kg	0,50	0,50	0,57	0,56	0,53
Petrol lampant	1 l	0,35	0,29	0,29	0,25	0,25
Lemne de foc	100 kg	2,46	2,60	2,92	3,92	3,98

Concluzia tabelului de mai sus, este că în general prețurile bunurilor alimentare de consum au înregistrat cu mici variații o creștere, în special a celor agricole și industriale care au cunoscut o creștere cu 25% în anul 1914 față de anul 1900. Creșterea prețurilor a fost însoțită în această perioadă și de o creștere a salariilor bugetare și ale sectorului privat⁶ în timp ce cursul principalelor valute s-a menținut în aceleași limite toată perioada 1900-1914⁷.

² Keith Hitchins, *România: 1866-1947*, Editura Humanitas, București, 2013, p. 176.

³ Constantin I. Băicoianu, *Istoria politicii noastre monetare și a Băncii Naționale - 1880-1914*, vol. II, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1932, p. 624.

⁴ Constantin Ardeleanu, *Comerțul exterior și navigația prin gurile Dunării: serii statistice (1901-1914)*, Galați, 2008, p. 8.

⁵ *Anuarul statistic al României*, 1915/1916, p. 160.

⁶ Pentru a realiza relația acestor prețuri cu puterea de cumpărare a salariaților, prezentăm salariile medii lunare ale unor categorii de funcționari ai instituțiilor de stat, în această perioadă, exprimate în lei:

Funcția	1900	1905	1910	1915
---------	------	------	------	------

Tab. 2. Cursul liber, în lei, a trei valute, în perioada 1900-1914

Moneda	Paritate oficială	1900	1905	1910	1914
100 franci francezi	100 lei	101,34	100,73	100,41	100,99
100 mărci germane	124 lei	124,58	123,89	123,82	124,42
1 liră sterlină	25,25 lei	25,48	25,35	25,34	25,45

În 15 ani, variațiile cursului liber al leului, în comparație cu principalele valute europene, a fost până la 1-2%, confirmând puterea și stabilitatea leului românesc, denumit acum „leul aur”. Participarea României la Primul Război Mondial a însemnat și o solicitare financiară importantă, mari sume de banii fiind dirijate în scopuri militare. Pentru aceste nevoi România s-a împrumutat, astfel că de la 109 milioane de lei în decembrie 1914, împrumuturile ajung la 1.596 de milioane în decembrie 1918⁸.

Toate acestea au dus la inflație, BNR, suspendând în 1917, convertibilitatea leului.

După război statul se împrumută pentru a face față distrugerilor și pierderilor provocate de acesta, astfel că în decembrie 1922, împrumuturile ajung la 15.162 milioane lei. Inflația din această perioadă a avut același efecte asupra populație ca și războiul recent încheiat. Deprecierea monedei și creșterea prețurilor în sens inflaționist au început după anul 1915 și au continuat până în anul 1926, când ating apogeul, pentru ca deprecierea să se oprească în 1928 iar în 1929 să aibe loc stabilizarea monetară.

De altfel, fenomenul creșterii prețurilor din timpul războiului și în anii postbelici a fost unul general, care a afectat majoritatea țărilor europene și

Inginer	500	430	465	600
Contabil	190	178	225	325
Conducător tren	90	85	90	110
Lucrător atelier	60	60	75	100
Frânar tren	75	77	85	100
Cantoner	67	60	67	80

Din salariul brut era reținut suma de 5% impozit și contribuțiile la Casele de sănătate și pensii, adică 10%. Pentru a vedea puterea de cumpărare, în 1910, cu un salariu de 90 lei pe lună, se puteau cumpăra 69 kg carne de porc, sau 51 l ulei de măsline, sau 176 kg de zahăr, sau 176 kg orez, sau cca 310 kg pâine. Acest salariu mijlociu, convertit oricând în aur, reprezenta cca 29 grame aur monetar.

⁷ Axenciuc, Victor, *Evoluția economică a României, Cercetări statistico-istorice, 1859-1947, vol. III, „Monedă-Credit-Comerț-Finanțe publice*, Editura Academiei Române, București, 2000, p. 29. În criza economică din anii 1900-1901, statul a aplicat prima dată curba de sacrificiu prin reducerea cu 10-15% a salariilor nominale; totodată s-a reintrodus impozitul pe salarii de 5% aplicat în timpul războiului de independență dar suspendat ulterior. În anii 1914-1915, salariile nominale depășesc, la toate categoriile de salariați, nivelurile din anul 1900.

⁸ Slăvescu, Victor, *Istoricul Băncii Naționale a României, 1880-1924*, București, 1925, p. 242.

beligerante⁹. În perioada de inflație, prețurile și cursul valutei au evoluat conform datelor din tabelul de mai jos:

Tab.3. Evoluția prețurilor medii la produse de consum, în București, în perioada 1914-1929¹⁰

Produsul	Unitate de măsură	1914	1922	1926	1927	1928	1929
Pâine	1 kg	0,27	3,00	10,08	9,37	9,33	10,00
Carne vită	1 kg	1,01	12,75	32,00	37,08	39,08	38,83
Carne porc	1 kg	1,25	19,75	53,08	53,83	62,16	61,25
Brânză oi	1 kg	1,82	28,50	61,66	59,25	75,00	77,00
Ulei măsline	1 l	2,27	41,76	65,05	88,00	160,0	135,0
Zahăr	1 kg	1,24	22,93	29,08	34,00	33,70	35,33
Orez	1 kg	0,53	21,70	30,55	25,84	28,00	28,00
Petrol lampant	1 l	0,25	2,12	6,00	6,58	6,87	7,00
Lemne foc	100 kg	3,98	50,61	131,80	130	124,2	130

Analizând evoluția prețurilor se observă creșterea acestora până în 1926, pentru că în 1927 unele produse să aibe prețurile mai mici față de anul 1926, perioada 1927-1929 marcând o relativă stabilitate.

În tabelul de mai jos avem calculat indicele prețurilor produselor de bază atât en detail cât și en gros.

Tab.4. Indici ai prețurilor de detaliu și de gros, în perioada 1913-1929

Baza	1920	1924	1926	1928	1929
Indici de detaliu 1913=100 ¹¹	990	2985	3552	3964	3903
1929=100 ¹²	23,6	75,0	94,2	99,9	100,0
Indici de gros 1913-1914=100 ¹³	1180	3475	4105	4226	4131

⁹ Indicele prețurilor în diferite țări cu baza 1913=100 se prezintă astfel:

	1913	1921	1923	1924	1926	1928
SUA	100	123	144	144	157	153
Anglia	100	165	192	180	163	158
Franța	100	345	332	372	553	549
Germania	100	1862	270 mil.	stabilizare-126	----	----
Cehoslovacia	100	1649	917	912	---	---
Bulgaria	100	1694	2520	3133	2182	2835

În Europa, țările cu inflație mare au făcut reforme monetare, unele revenind la valoarea interbelică a monedei sau stabilizând-o la nivelul dat de depreciere

¹⁰ *Anuarul statistic al municipiului București*, 1936.

¹¹ *Buletinul prețurilor*, nr. 12, 1940, p. 609. Indice al prețurilor publicat pentru perioada 1910-1929, are lipsă anii 1915-1920.

¹² *Statistica prețurilor*, 1931, p. 7. Indice elaborat de Institutul Central de Statistică pentru perioada 1920-1941, cu baza în 1929=100.

Cifrele de mai sus ne arată că prețurile cu amănuntul au crescut de aproape 40 ori, afectând astfel substanțial puterea de cumpărare a monedei naționale; prețurile de gros au avut o tendință paralelă, dar mai ridicată decât cele de detaliu, din cauza structurii diferite a indicilor. Deprecierea leului față de 1915 a fost de circa 42 de ori în 1926, moneda fiind stabilizată oficial în februarie 1929, fiind prima reformă monetară după trecerea în anul 1890 la monometalism¹⁴. Ea prevedea noua unitate monetară a leului, 10 mg aur cu titlul de 900/1000, respectiv leul se fixa la nivelul de depreciere la care a ajuns în anii 1927-1928; etalonul aur al leului era astfel de 32,26 ori mai redus decât cel fixat în anul 1890, de 322,6 mg aur. În consecință, guvernul era autorizat să bată suplimentar monedă de 1, 2, 5, 10 și 20 lei din aliaj de aluminiu și nichel, celelalte semne monetare - bancnotele - rămânând în circulație.

Legea a stabilit și paritatea teoretică a leului față de principalele valute: 1 dolar SUA = 167,19 lei; o liră sterlină = 813,59 lei; 1 franc elvețian = 32,26 lei; 1 coroană cehoslovacă = 4,97 lei; un pengö unguresc = 29,24 lei; un zlot polonez = 18,75 lei; o leva bulgară = 1,20 lei etc¹⁵.

Leul românesc devenea astfel cea mai slabă monedă din Europa. După legea monetară, se consacra ieșirea din circulație a monedelor de aur și argint. Legea mai prevedea diferite aranjamente dintre stat și Banca Națională a României. Se introducea convertibilitatea condiționată a biletelor BNR în aur și devize aur, care va funcționa oficial până în 1940.

Criza economică mondială ce a urmat în anii 1929-1933, simțită cu efecte importante și în România, a redus prețurile cu 30-50%, menținând valoarea leului la curs stabil.

Tab. 5. Evoluția prețurilor medii la produse de consum, în București, în perioada 1929-1939¹⁶

Produsul	Unitate de măsură	1929	1933	1935	1937	1939
Pâine	1 kg	10,00	7,41	6,25	6,75	7,98
Carne vită	1 kg	38,83	16,67	18,67	19,71	23,60
Carne porc	1 kg	61,25	27,00	31,92	29,02	38,07
Brânză oi	1 kg	77,00	38,83	30,92	40,40	46,25
Ulei floarea-soarelui	1 l	48,65	26,50	30,20	34,95	35,39
Zahăr	1 kg	35,33	37,08	28,33	28,50	33,00
Orez	1 kg	21,00	24,75	24,75	29,40	37,67
Petrol lampant	1 l	7,00	3,96	4,17	4,50	3,75
Lemne foc	100 kg	130,00	77,90	73,30	84,50	103,00

¹³ Victor Axenciuc, *op. cit.*, p. 330.

¹⁴ Ioan Scurtu (coord.), *Documente privind istoria României între anii 1918-1944*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1994, p. 140-141.

¹⁵ Radu Stoenescu, *Stabilizarea monetară și efectele ei în România*, București, 1933, p. 72.

¹⁶ Tudorel Postolache (coordonator), *Economia României. Secolul XX*, București, 1991, p. 303-304.

Dacă până în 1935 prețurile au scăzut continuu, începând cu acest an au început să crească, dar în 1939 ele nu ating nivelul din 1928, prețurile bunurilor agricole au rămas scăzute și din cauza crizei agrare prelungite până în 1936. Căderea prețurilor a avut consecințe economice și sociale asupra economiilor lumii și asupra monedelor naționale. Devalorizarea a afectat și leul românesc, BNR a devalorizat oficial moneda în noiembrie 1936, prețul unui kg aur crește de la 111.111,11 lei, cât a fost fixat la stabilizarea din 1929, la 153.333,33 lei, fiind reevaluat și stocul de aur a BNR, de la 11,2 mld lei la 15,46 mld lei, deci o diminuare cu 38%¹⁷. Devalorizarea din 1936, deschidea drumul spre o nouă inflație. Puterea de cumpărare a leului, în declin încă din 1935, va continua în ritm accelerat în timpul războiului și mai ales după război, până la stabilizarea monetară din 15 august 1947.

Tab. 6. Creșterea masei de bilete în circulație, în perioada 1935-1947¹⁸

	1935	1936	1940	1941	1944	1945	1947, 14 aug.
Circulația monetară	23,1	25,7	64,4	96,7	356,9	1212,9	48452
Indici	100	111	279	419	1545	52,5 ori	2099 ori
				100	370	1254	501 ori
					100	340	136 ori

După indicatorul circulației monetare, se poate observa că masa monetară în circulație a sporit de 2,8 ori între 1935-1940, iar evoluția prețurilor la unele bunuri de consum este prezentată în tabelul de mai jos:

Tab. 7. Evoluția prețurilor medii la bunuri de consum, în București, în perioada 1938-1947¹⁹

Produsul	Unitate de măsură	1935	1938	1940	1944	Iulie 1947
Pâine	1 kg	6,25	7,30	11	46	20 mii
Carne vită	1 kg	18,67	21,90	26,00	187	140 mii
Carne porc	1 kg	31,92	34,23	46,00	255	180 mii
Brânză oi	1 kg	30,92	47,35	65,00	507	460 mii
Ulei floarea-soarelui	1 l	30,20	34,40	59	558	170 mii
Zahăr	1 kg	28,33	31,75	32,30	440	165 mii
Orez	1 kg	24,75	31,15	62	350	200 mii
Petrol lampant	1 l	4,17	3,10	3,20	16	68 mii
Lemne foc	100 kg	73,70	102	152	529	158 mii

¹⁷ Kirițescu, Costin, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. II, București, 1964, p. 477.

¹⁸ Axenciuc, Victor, *op. cit.*, p. 58; Kirițescu, Costin, *op. cit.*, vol. III, p. 317.

¹⁹ Axenciuc, Victor, *op. cit.*, p. 304-305.

Datele din acest tabel arată o creștere lentă a prețurilor până în 1938, după care creșterea este tot mai mare dublându-se și chiar triplându-se până în 1941, anul intrării României în război. În tabelul de mai jos avem o analiză a indicelui general al prețurilor coroborat cu cel al costului vieții:

Tab. 8. Indicele general²⁰ al prețurilor de detaliu²¹ și al costului vieții²², în perioada 1933-1947

	1933	1938	1941	1944	1945	Iulie 1947
Indiceprețuri	100	127,7	354	1206	82,9 ori	10895 ori
		100	271	934	64,9 ori	8532 ori
			100	345	23,9 ori	3148 ori
				100	69,3 ori	912 ori
Indice costul vieții	100	126,6	258,8	774	45,9 ori	6550 ori
		100	207	622	36,8 ori	5257 ori
				100	592	845 ori

Până în iulie 1947, prețurile, față de nivelul anului 1940, au crescut de sute și mii de ori, afectând condițiile de existență a celei mai mari părți a populației, probabil peste 90%; nivelul de trai al masei salariate se situa abia la un sfert din nivelul anului 1938. Pentru orientare, în judecarea acestei situații, menționăm că salariul mediu lunar al categoriilor mai largi de funcționari și lucrători calificați se situa, în vara anului 1947, între 2 mil. și 3 mil. lei; înseamnă că se puteau cumpăra cu acest salariu: 11-16 kg carne pe lună, sau 4-6 kg brânză, sau 10-15 kg orez etc²³.

O consecință majoră a inflației, în condițiile menținerii veniturilor la o cotă scăzută, s-a manifestat în diminuarea severă a capacității de cumpărare a acestora²⁴.

²⁰ „Comunicări statistice”, nr. 2, 1945, și nr. 19, 1948.

²¹ Indicele prețurilor de detaliu a fost calculat după un consum mediu al unei familii de 5 persoane, capul de familie fiind un salariat mediu.

²² În componența indicelui intră prețurile a 15 produse alimentare de bază, 16 produse de îmbrăcăminte, 6 produse de combustibil, abonament de tramvai, chiria, apa și lumina unui apartament, medicamente comune și alte necesare diverse.

²³ Menționăm că o parte din bunurile de strictă necesitate alimentare și industriale, salariații publici și particulari, pensionarii le cumpărau de la economate, create pe lângă instituții sau întreprinderi, cu prețuri mult mai mici decât cele de la piața liberă.

²⁴ Până în iunie 1944, România înregistrase cel mai ridicat grad de inflație, așa cum reiese din datele Băncii Reglementelor Internaționale, menționate și în lucrarea lui Costin Kirițescu, *op. cit.*, vol. III, p. 103. Creșterea costului vieții în iunie 1944 față de perioada ianuarie-iunie 1939, în diferite țări europene se prezintă astfel:

	1939	1944
Germania	100	113
Anglia	100	131
Suedia	100	142
Elveția	100	153

Datele statistice asupra indicelui salariului mediu nominal al funcționarilor publici administrativi, pentru perioada 1933-1944, ne permit să calculăm evoluția capacității de cumpărare a acestuia până în anul 1944.

Tab. 9. Indicele salariului funcționarilor publici administrativi și indicele prețurilor de detaliu în perioada 1933-1944

	1933	1938	1941	1944
Indice de salarii	100	105	179	467m2
Indice de prețuri	100	124,6	354	1206
Raport dintre indice salarii și indice prețuri	100	84	50	39

Ca efect al inflației și al rămânerii în urmă a creșterii salariilor, capacitatea de cumpărare a salariaților s-a redus din 1933 până în 1938 cu 16 puncte, iar până în 1940 cu 35 de puncte. Deprecierea leului s-a manifestat și prin scăderea valorii sale în raport cu valutele principale.

În tabelul de mai jos prezentăm câteva niveluri salariale în funcție de profesii și funcții pentru anul bugetar 1934-1935²⁵:

Funcția/profesia	Salariul în lei
Ministru	30.400
Prefect de județ	17.250
Notar	1.900 - 4.000
Genera	25.400
Patriarh	31.500
Profesor universitar	23.350-29.550
Înginer	3.300-19.500
Învățător cu trei gradații	3.700-4.700
Medic	8.500-11.900
Medic de țară cu trei gradații	8.450-9.450
Plutonier-șef de post	3.400
Judecător	9.250-19.150
Contabil cl. II	2.850-6.100

Spania	100	173
Ungaria	100	198
Finlanda	100	201
Franța	100	265
Turcia	100	330
România	100	564

²⁵ Ioan Scurtu, *Istoria civilizației românești*, Editura Enciclopedică, București, 2009, p. 276.

Mecanic locomotivă	3.063-3.850
Lăcătuș	2.600-2.650
Șofer	1.950-5.350
Grădinar	1.300-2.750
Doică	1.450
Spălătoreasă	500-2.200
Ușier	2.400 - 3.250
Portar	500-5.400
Ucenic	300-1.850
Vizitiu	600-2.350

Tab. 10. Indicatori centralizatori 1900-2000²⁶

Indicatori	1900 ²⁷	1913 ²⁸	1926 ²⁹	1929 ³⁰	1938 ³¹	Iul. 1947 ³²	Nov. 1947 ³³	1954 ³⁴	1988 ³⁵	2000
Prețuri consum 1950=100	11,3	14,3	508	539	402	174.450	1700	98	156,5	185.482
Etalonul oficial al leului, în mg aur titlu 900/1000	322,6	322,6	---	10	7,25	---	6,6	164,6	164,6	164,6
Preț oficial 1 g aur fin	3,10	3,10	146,30	111,11	153,33	667.000	187	6,1	18	296.000
Cursul oficial mediu lei pe 1 dolar SUA	5,18	5,18	220	167	141 ³⁶	450.000	150 ³⁷	12(6) ³⁸	14,23	21.693
Prețul a 1 kg pâine	0,31	0,32	13,83	11,25	8,70	20.000	20 ³⁹	2 ⁴⁰	5	12.600
Prețul a 1 kg carne de porc	1,12	1,17	40,50	42,16	34,23	180.000	270	9,40	36	60.400

²⁶ *Anuarul statistic al României, 1915/16, 1939, 1940, 1990, 2001*; „Buletinul statistic al României”, 1909, nr. 2-3; C. Tăutu, *Impozitele directe în România*, București, 1939; Victor Axenciuc, *Evoluția economică a României, Cercetări statistico-istorice, 1859-1947*, vol. III, București, 2000

²⁷ Începutul perioadei.

²⁸ Anul anterior primului val de inflație.

²⁹ Anul anterior primului val de inflație.

³⁰ Pragul maxim al inflației primului val.

³¹ Anul stabilizării monetare.

³² Nivelul anului anterior războiului mondial.

³³ Pragul cel mai înalt al valului al doilea de inflație.

³⁴ A patra lună după stabilizarea din 15.VIII.1947.

³⁵ Al doilea an după reforma monetară din I.1952.

³⁶ Anul anterior revoluției și al declanșării ultimului val de inflație.

³⁷ În anul 1934, dolarul SUA a fost devalorizat cu 41%.

³⁸ Curs teoretic subevaluat corectat cu primă 100% ca în nov. 1947.

³⁹ Pâine neagră raționalizată; nu se fabrica pâine albă.

⁴⁰ Pâine neagră raționalizată; nu se fabrica pâine albă.

Salariu net mediu lunar, industrie, lei	65	69	2448 ⁴¹	2642 ⁴²	2093 ⁴³	2.100.000	4813 ⁴⁴	485	2946	2.229.496
Salariu net mediu lunar salariați publici, lei ⁴⁵	79,30 ⁴⁶	89,50 ⁴⁷	3082 ⁴⁸	3234 ⁴⁹	2731 ⁵⁰	2.712.000	4923 ⁵¹	544 ⁵²	2946 ⁵³	2.139.136 ⁵⁴
Salariu net mediu lunar salariați publici, în dolari	15,3	17,3	14	19,4	19,4	6	16 ⁵⁵	45	207	99
Kg carne de porc cu un salariu mediu lunar (rând 8)	71	76	76	77	80	15	18	58	82	35
Kg carne de porc cu un salariu mediu lunar (rând 8)	256	280	223	287	314	136	246	272	589	170

În cele ce urmează vom analiza evoluția prețurilor în principalele orașe ale Moldovei comparativ cu cele din capitala țării, pentru perioada 1912-1940. Pentru început vom analiza prețurile din anul 1912. Din analiză, cele mai ieftine orașe erau Botoșani și Piatra Neamț iar cele mai scumpe, Galați și Iași. În 1916, încă în neutralitate se remarcă o stabilitate a prețurilor.

⁴¹ Din salariul brut s-a dedus 12% impozite directe și contribuții sociale.

⁴² Din salariul brut s-a dedus 15% impozite directe și contribuții sociale și alte rețineri. Între anii 1930-1934, curbele de sacrificii au diminuat salariile nominale cu 20-30%.

⁴³ Din salariul brut s-a dedus 15% impozite directe și contribuții sociale și alte rețineri. Între anii 1930-1934, curbele de sacrificii au diminuat salariile nominale cu 20-30%.

⁴⁴ Se referă la luna ianuarie 1948 și reprezintă media salariului pe sectoarele economice fără administrație.

⁴⁵ S-a obținut ca medie ponderată între salariile funcționarilor de stat și ai administrației locale. 21 În lipsa unei statistici a salariilor funcționarilor publici, s-a calculat după indicele salariului.

⁴⁶ Date pentru anul 1902. Din salariul brut s-a dedus 12% impozite directe și contribuții sociale

⁴⁷ Date pentru anul 1909. Din salariul brut s-a dedus 15% impozite directe, contribuții sociale și alte rețineri.

⁴⁸ În lipsa unei statistici a salariilor funcționarilor publici, s-a calculat după indicele salariului.

⁴⁹ În lipsa unei statistici a salariilor funcționarilor publici, s-a calculat după indicele salariului.

⁵⁰ Din salariul brut s-a dedus 15% impozite directe și contribuții sociale și alte rețineri. Între anii 1930-1934, curbele de sacrificii au diminuat salariile nominale cu 20-30%.

⁵¹ Se referă la luna ianuarie 1948 și reprezintă media salariului pe sectoarele economice fără administrație.

⁵² Salariu net mediu lunar pe economie.

⁵³ Salariu net mediu lunar pe economie.

⁵⁴ Salariu net mediu lunar pe economie.

⁵⁵ În anul 1934, dolarul SUA a fost devalorizat cu 41%.

Tab. 11. Evoluția prețurilor în principale orașe ale Moldovei comparativ cu Bucureștiul în 1912⁵⁶.

Orașul	Pâine kg	Mălai kg	Carne -kg		Crap kg	Oua 100 buc.	Lapte litru
			vacă	porc			
București	0,30	0,15	0,91	1,33	0,93	7,16	0,39
Bacău	0,27	0,15	0,83	1,20	1,19	5,86	0,25
Bârlad	0,30	0,14	0,87	1,18	1,05	6,38	0,34
Botoșani	0,25	0,13	0,70	1,15	1,27	5,61	0,30
Dorohoi	0,30	0,13	0,61	1,20	1,35	6,68	0,30
Fălticeni	0,30	0,14	0,76	1,17	1,37	6,62	0,27
Focșani	0,30	0,15	0,97	1,18	1,30	5,67	0,28
Galați	0,30	0,16	0,95	1,24	1,19	6,75	0,27
Iași	0,30	0,15	0,88	1,20	1,13	7,29	0,38
P. Neamț	0,30	0,15	0,80	1,11	1,09	5,75	0,30
Roman	0,30	0,12	0,83	1,21	1,14	6,33	0,20
Vaslui	0,29	0,12	0,77	1,20	1,10	6,20	0,33

Orașul	Brânză kg	Ulei litru	Măslina kg	Orez kg	Cafea kg	Vin masă litru	Cartofi kg	Lemne foc 100 kg
București	1,50	2	1,12	0,52	2,47	1,06	0,13	3,37
Bacău	1,45	1,92	1,12	0,50	2,68	0,95	0,11	2,49
Bârlad	1,53	2,22	1,03	0,41	2,45	0,98	0,11	2,64
Botoșani	1,11	2,10	0,92	0,40	2,33	0,97	0,09	2,59
Dorohoi	1,36	2,67	0,97	0,42	2,62	1,30	0,06	1,79
Fălticeni	1,61	2,35	0,94	0,52	2,81	1,55	0,08	2,19
Focșani	1,70	1,60	1	0,40	2,52	0,85	0,09	2,73
Galați	1,58	1,97	1,20	0,45	2,63	1,18	0,13	2,93
Iași	1,52	2,44	1,10	0,48	2,85	1,38	0,10	2,70
P. Neamț	2,13	2,35	1	0,58	2,08	1,82	0,12	1,75
Roman	1,53	2,07	0,97	0,53	2,47	1	0,07	2,46
Vaslui	1,63	2,23	1	0,41	2,50	1,19	0,12	2,79

Tab.12. Evoluția prețurilor în principale orașe ale Moldovei comparativ cu Bucureștiul în 1916⁵⁷

Orașul	Pâine kg	Mălai kg	Carne -kg		Crap kg	Oua 100 buc.	Lapte litru
			vacă	porc			
București	0,30	0,15	0,91	1,33	0,93	7,16	0,39
Bacău	0,27	0,15	0,83	1,20	1,19	5,86	0,25

⁵⁶Anuarul Statistic al României, 1912, București, Imprimeria Statului, 1912, p. 298-301.⁵⁷Anuarul Statistic al României, 1915-1916, București, Tipografia Curții Regale F. Gobl Fii, 1919, p. 156-159.

Bârlad	0,30	0,14	0,87	1,18	1,05	6,38	0,34
Botoșani	0,25	0,13	0,70	1,15	1,27	5,61	0,30
Dorohoi	0,30	0,13	0,61	1,20	1,35	6,68	0,30
Fălțiceni	0,30	0,14	0,76	1,17	1,37	6,62	0,27
Focșani	0,30	0,15	0,97	1,18	1,30	5,67	0,28
Galați	0,30	0,16	0,95	1,24	1,19	6,75	0,27
Iași	0,30	0,15	0,88	1,20	1,13	7,29	0,38
P. Neamț	0,30	0,15	0,80	1,11	1,09	5,75	0,30
Roman	0,30	0,12	0,83	1,21	1,14	6,33	0,20
Vaslui	0,29	0,12	0,77	1,20	1,10	6,20	0,33

Orașul	Brânză kg	Ulei litru	Măslinae kg	Orez kg	Cafea kg	Vin masă litru	Cartofi kg	Lemne foc 100 kg
București	1,50	2	1,12	0,52	2,47	1,06	0,13	3,37
Bacău	1,45	1,92	1,12	0,50	2,68	0,95	0,11	2,49
Bârlad	1,53	2,22	1,03	0,41	2,45	0,98	0,11	2,64
Botoșani	1,11	2,10	0,92	0,40	2,33	0,97	0,09	2,59
Dorohoi	1,36	2,67	0,97	0,42	2,62	1,30	0,06	1,79
Fălțiceni	1,61	2,35	0,94	0,52	2,81	1,55	0,08	2,19
Focșani	1,70	1,60	1	0,40	2,52	0,85	0,09	2,73
Galați	1,58	1,97	1,20	0,45	2,63	1,18	0,13	2,93
Iași	1,52	2,44	1,10	0,48	2,85	1,38	0,10	2,70
P. Neamț	2,13	2,35	1	0,58	2,08	1,82	0,12	1,75
Roman	1,53	2,07	0,97	0,53	2,47	1	0,07	2,46
Vaslui	1,63	2,23	1	0,41	2,50	1,19	0,12	2,79

Efectele crizei economice interbelice reies și din evoluția descendentă a indicelui de cost al vieții. Am luat în calcul prețurile din 1913=100 având în vedere cheltuielile de bază pentru o familie formată din cinci membri. În tabelul de mai jos prezentăm această evoluție pentru cele mai importante orașe ale Moldovei⁵⁸:

Orașul	1928/ indice	1929/ indice	1930/ indice	1931/ indice	1932/ indice	Scăderea
București	5290	5304	4724	4138	3622	1668
Galați	4821		4300	3712	-	-
Iași	4820	4845	4370	3737	3340	1482
Focșani	4486	4496	4000	3351	2963	1440
Bârlad	4404	4400	3920	3079	2759	1645
Botoșani	4353	4320	3900	3287	-	-

⁵⁸ *Anuarul Static al României. 1928*, Regia Imprimeria Națională, București, 1929, p. 300; *Anuarul Static al României. 1929*, Regia Imprimeria Națională, București, 1931, p. 320; *Anuarul Static al României. 1930*, Regia Imprimeria Națională, București, 1932, p. 262; *Anuarul Static al României. 1931-1932*, Regia Imprimeria Națională, București, p. 268; *Anuar Static al României. 1933*, Regia Imprimeria Națională, București, p. 236.

Bacău	4329	4355	3914	3203	2756	1573
Piatra Neamț	4230	4242	3868	3061	258	1642
Roman	4228	4236	3862	3069	2653	1575
Dorohoi	3956	3948	3745	3003	2553	1403
Fălticeni	3954	3945	3717	3159	2590	1364
Vaslui	3931	3933	3670	-	-	-

Evoluția salariilor muncitorești pentru perioada 1923-1933, adică perioada revenirii din criza războiului și Marea criză economică interbelică, arată o creștere a acestora până în 1927 și scăderea acestora până în 1933. La începutul perioadei cel mai bun salariu era la Galați, 2743 de lei, aproape dublu față de cel al capitalei, cel mai mic fiind la Dorohoi, 923 de lei. Dacă în 1927, cel mai bun salariu era la Roman, de 3697 de lei peste cel al capitalei, cel mai mic era tot la Dorohoi, 1412 lei. Scăderea a continuat, astfel că la finalul crizei, salariile din Galați erau cele mai mari, de 2743 de lei, aproape duble față de cele bucureștene, iar cel mai mic se înregistra tot la Dorohoi, 929. După ieșirea din criză salariile au crescut lent, remarcându-se și scăderi ale acestora în unele orașe ale Moldovei. Cea mai mare creștere au avut-o salariile din Focșani de 926 de lei, iar cea mai mare scădere de 427 de lei, cele din Roman.

Tab. 13. Evoluția salariilor muncitorești în perioada 1923-1933 este următoarea⁵⁹

Orașul	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933
București	1619	2140	2954	3134	3212	2882	2791	2470	2217	2146	1495
Bacău	1250	1604	1657	1928	2132	2093	1942	1684	1310	1312	1177
Botoșani	1163	1143	1350	1527	1604	1561	1522	1465	1220	1007	1049
Dorohoi	923	853	1095	1304	1412	1274	1353	1274	-	961	929
Fălticeni	1179	1328	1616	1551	1547	1649	2180	1784	-	1045	1123
Focșani	1497	1525	1555	2304	3294	2682	2525	1861	1505	1049	1043
Galați	2743	2775	2541	1693	1748	2049	3149	2990	2844	2765	2743
Iași	2010	1989	2171	2244	2399	2408	2389	2255	1770	1498	1464
P. Neamț	1744	1613	1431	1677	2004	1867	1472	1834	1444	1077	1123
Roman	1817	2433	2839	2990	3697	3448	3621	3307	3170	1990	1744
Vaslui	1716	1588	1626	1868	1968	1903	1893	1761	1406	1288	1245

Perioada 1934-1940⁶⁰

Orașul	1934	1935	1936	1937	1938
București	1430	985	1262	1372	1393
Bacău	1137	1 083	1193	1202	1122
Botoșani	1043	1052	1029	1048	1020
Dorohoi	932	912	925	2783	899

⁵⁹ *Anuarul Statistic al României, 1933*, Regia Imprimeria Națională, București, 1934, p. 212; *Anuarul Statistic al României, 1934*, Tipografia Curții Regale F. Gobl FII, București, 1935, p. 300.

⁶⁰ *Anuarul Statistic al României, 1934*, Tipografia Curții Regale F. Gobl FII, București, p. 177; *Anuarul Statistic al României, 1939-1940*, Regia Imprimeria Națională, București, 1939, p. 344-345.

Fălticeni	1391	1426	1427	1474	1279
Focșani	1360	1524	1619	1684	1964
Galati	2301	2404	2601	2707	2676
Iași	1451	1414	1367	1386	1400
P. Neamț	1238	1204	1289	1303	1138
Roman	1577	1565	1571	1482	1317
Vaslui	1221	1164	1131	1141	1152

În tabelul de mai jos am analizat indicele cheltuielilor lunare în anul de maxim al crizei⁶¹, rezultând că cele mai mari cheltuieli erau la Galați, 70 % din aceleași cheltuieli făcute de către o familie de bucureșteni iar cele mai mici la Dorohoi și Fălticeni.

Orașul	Alimente animale	Alimente vegetale	Fructe	Îmbrăcăminte/ încălțăminte	Confec- ții
București	100	100	100	100	100
Bacău	80	95	57	84	65
Bârlad	73	92	48	83	64
Botoșani	71	94	48	88	58
Dorohoi	75	101	50	85	46
Fălticeni	71	96	47	82	53
Focșani	78	94	48	91	71
Galați	78	94	46	91	91
Iași	85	99	60	92	88
P. Neamț	72	97	56	93	68
Roman	72	103	53	89	78
Vaslui	73	97	47	86	63

Orașul	Lumină, apă, combustibil	Diverse	Transport	Spectacol	Chirie	Total
București	100	100	100	100	100	100
Bacău	59	86	6	45	42	60
Bârlad	85	80	6	37	28	56
Botoșani	70	78	6	36	39	57
Dorohoi	62	75	6	31	17	51
Fălticeni	50	77	6	36	22	51
Focșani	91	79	7	45	42	62
Galați	98	76	41	40	56	70
Iași	103	88	41	61	67	72
P. Neamț	66	82	6	36	42	60
Roman	75	77	7	36	33	59
Vaslui	91	82	6	36	33	58

Analizând și prețurile medii la unele produse în 1933 și 1934⁶², cele mai mici erau Piatra Neamț și Roman iar cele mai scumpe la Iași. În 1939, cele două orașe își păstrează titlatura de cele mai ieftine, Bacăul devenind cel mai scump.

⁶¹ *Anuarul Statistic al României*, 1934, Tipografia Curții Regale F. Gobl FII, București, 1935, p. 322-325

⁶² *Anuarul Statistic al României*, 1934, Tipografia Curții Regale F. Gobl FII, București, 1935, p. 334-335

Produsul	București		Iași		Bacău		Roman		Piatra Neamț	
	1933	1934	1933	1934	1933	1934	1933	1934	1933	1934
Carne vacă - kg	19,75	17,50	17,25	15,10	16,65	12,65	-	12,10	-	11,90
Carne porc -kg	27,25	28,40	21,85	20,15	19,35	20	-	17,85	-	20
Lapte- l	9	8,25	5,55	5,15	4,35	4,40	-	4,10	-	4
Brânză burduf-kg	59,15	53,75	35,65	38,20	33,85	44,15	-	46,15	-	39,10
Ouă-100 buc.	148	154,15	139	104,60	126	112,10	-	110,40	-	120
Crap- kg	42,05	35,40	28,10	24,35	23	24,85	-	24,40	-	29,65
Pâine neagră- kg	7,75	5,55	6,85	5,75	6,60	5,40	-	6,75	-	5,60
Mâlai- kg	3,60	3,60	3,05	3,45	2,70	3,30	-	3,95	-	2,90
Cafea- kg	89,65	88,50	111	107,90	120	120	-	83,25	-	90
Măslina- kg	29,50	33,90	36,90	36,25	40	50	-	30	-	28,15
Orez - kg	16,65	15	18,40	16,65	22	22	-	16	-	16,15
Cartofi - kg	3,10	3,10	2,90	2,40	2,75	2,65	-	1,95	-	1,60
Ulei floarea s.- l	23,75	25,75	21,60	24,65	24,15	23,85	-	22	-	26,65
Vin alb- l	20,85	19,50	20,85	22,65	15,60	18,85	-	27,15	-	17,15
Pantofi bărb.-per.	544	530	483	425	400	400	-	400	-	425
Lemne fag foc-1 t	779	712	815	746,25	475	404,15	-	450,85	-	554

Prețurile principalelor produse în 1939⁶³

Produsul-1939	București	Iași	Bacău	Roman	Piatra Neamț
Carne vacă - kg	28,65	23,85	22,25	21,75	19,35
Carne porc -kg	46,10	35,60	30,25	29	35,75
Mezeluri- kg	69,50	80,75	60	60	60
Lapte- l	10,10	6,95	5,10	4,75	5,35
Brânză burduf-kg	68	60	58,50	-	53
Ouă-100 buc.	225	205	228	208	213
Crap- kg	45	51,50	45	43,50	43,50
Pâine neagră- kg	8	6,25	7	8,05	8
Mâlai- kg	6,35	5,20	4,85	5	5
Cafea- kg	199	160	182	163	158
Măslina- kg	48,25	39,25	48	48	46,50
Orez - kg	37,65	33,90	34,50	32,5	32,75
Cartofi - kg	4,05	4,10	3,10	2,95	3,45
Ulei floarea s.- l	37,65	34,85	37,25	34	37
Vin alb- l	21,25	15,50	16	21,50	18
Pantofi bărb.-per.	765	722	625	665	673
Lemne fag foc-1 t	1031	925	733	800	608

Costului lunar al vieții pentru anii 1933-1934 și 1937-1939, în lei⁶⁴ reprezintă un al indicator al nivelului de trai, acesta cunoscând o creștere, cea mai scumpă viață în 1939 comparativ cu 1933 fiind la Piatra Neamț unde costul lunar al vieții a crescut cu 2552 de lei, cea mai mică creștere fiind la Iași, de 2043 de lei.

Orașul	1933	1934	1937	1938	1939
București	11.099	10.596	12.421	13.016	14.194
Iași	8.635	8.232	9.760	10.101	10.678
Bacău	6.652	6.376	7.665	8.182	9.161
Piatra Neamț	6.647	6.352	7.765	8.342	9.199
Roman	6.548	6.337	7.761	8.365	8.739

⁶³Anuarul Statistic al României, 1939-1940, Regia Imprimeria Națională, București, 1939, p. 634-635.

⁶⁴Anuarul Statistic al României, 1939-1940, Regia Imprimeria Națională, București, 1939, p. 650.

Pe categorii de cheltuieli, costul lunar al vieții în 1939⁶⁵ arată că acesta era destul de ridicat la Iași, față de Roman unde era cel mai mic.

	București	Iași	Bacău	Piatra Neamț	Roman
Alimente animale	35.618	30.292	28.082	28.356	26.944
Alimente vegetale	21.155	17.173	17.621	18.451	18.528
Fructe	5.205	3.841	3.547	4.147	3.658
Îmbrăcăminte/încălțăminte	16.196	14.449	13.223	13.456	14.181
Confecții	7.800	5.500	5.000	4.500	5.000
Lumină, apă, combustibil	13.566	13.316	10.403	10.627	11.250
Diverse	4.617	4.271	4.456	3.831	3.845
Transport	16.416	5.400	720	720	960
Spectacol	5760	3.888	2.880	2304	2.496
Chirie	44.000	30.000	24.000	24.000	18.000
Total	170.333	128.130	109.932	110.392	104.862

Câștigurile la oraș, erau mult mai diferențiate. Lucrătorii industriali desfășurau o muncă rentabilă. Datele statistice arată că în România valoarea producției industriale reprezenta 50% din valoarea producției agricole, în 13 condițiile în care în industrie lucra 10%, iar în agricultură 79% din populație. Pentru lucrători, principala sursă de venit o constituiau salariile. În 1938, salariile medii variaua între 2.400 lei (industria extractivă) și 1.600 lei (în industria artă și precizie). În primii ani de după război, la salariile de bază se adăugau sporuri pentru chirie, îmbrăcăminte, scumpete, deplasare, alocații pentru copii. Mulți orașeni aveau un lot de pământ, practicând agricultura, legumicultura, creșterea vitelor.

Aproape în fiecare gospodărie se creșteau păsări și porci pentru consumul propriu, uneori chiar pentru vânzare la piață. Marea burghezie obținea venituri considerabile ca urmare a producției realizate, dar și a manevrelor prin care erau cointeresați guvernării să-i acorde anumite facilități. Spre exemplu, directorii de la societățile „Lupeni” și „Petroșani” aveau salarii între 500.000 și 2 milioane lei pe an (adică între 45.100 și 166.000 lei pe lună). Aceste sume, de-a dreptul fabuloase, s-au aflat la baza deciziei guvernelor de a proceda la reorganizarea regiilor autonome, pentru a-și putea plasa oamenii din propriile partide în funcțiile de director. Salariile funcționarilor publici se întindeau pe o scară extrem de largă.

În 1940, președintele Consiliului de Miniștri avea 60.000 lei pe lună, profesorul universitar – 17.000 lei, profesorul de liceu – 8.500 lei, bibliotecarul – 6.500 lei. Lista civilă a regelui Carol al II-lea, stabilită în iunie 1930, era de 40 milioane lei, adică de 3.333.333 lei pe lună, iar cea a principelui Mihai de 7 milioane, respectiv 583.333 lei lunar. Regina Maria beneficia de 20 milioane, iar principesa Elena de 7 milioane lei pe an. În România interbelică nu s-a murit de foame, dar cheltuielile proprii pentru cultură și servicii, mai ales în mediul rural, erau extrem de mici, fapt ce arată că societatea nu intrase într-un proces amplu și global de

⁶⁵ Anuarul Statistic al României, 1939-1940, Regia Imprimeria Națională, București, 1939, p. 652.

modernizare. Aceasta cunoștea o evoluție contradictorie, cu un ritm mai accelerat la oraș și unul foarte lent în lumea satului⁶⁶.

Bibliografie selectivă

Anuarul statistic al municipiului București, 1936.

Anuarul Statistic al României. 1912, Imprimeria Statului, București, 1912.

Anuarul Statistic al României. 1915-1916, Tipografia Curții Regale F. Göbl Fii, București, 1919.

Anuarul Static al României. 1928, Regia Imprimeria Națională, București, 1929.

Anuarul Static al României. 1929, Regia Imprimeria Națională, București, 1931.

Anuarul Static al României. 1930, Regia Imprimeria Națională, București, 1932.

Anuarul Static al României. 1931-1932, Regia Imprimeria Națională, București, 1933.

Anuar Static al României. 1933, Regia Imprimeria Națională, București, 1934

Anuarul Statistic al României, 1934, Tipografia Curții Regale F. Göbl FII, București, 1935.

Anuarul Statistic al României, 1939-1940, Regia Imprimeria Națională, București, 1939.

Buletinul prețurilor, nr. 12, 1940.

Ardeleanu Constantin, *Comerțul exterior și navigația prin gurile Dunării: serii statistice (1901-1914)*, Galați, 2008.

Axenciuc, Victor, *Evoluția economică a României, Cercetări statistico-istorice, 1859-1947, vol. III, „Monedă-Credit-Comerț-Finanțe publice*, Editura Academiei Române, București, 2000.

Băicoianu Constantin I., *Istoria politicii noastre monetare și a Băncii Naționale - 1880-1914, vol. II*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1932.

Hitchins Keith, *România: 1866-1947*, Editura Humanitas, București, 2013.

Kirițescu, Costin, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui, vol. II*, București, 1964.

Postolache Tudorel (coordonator), *Economia României. Secolul XX*, București, 1991.

Scurtu Ioan (coord.), *Documente privind istoria României între anii 1918-1944*, Editura Didactică și Pegagogică, București, 1994.

Scurtu Ioan, *Istoria civilizației românești*, Editura Enciclopedică, București, 2009.

Slăvescu, Victor, *Istoricul Băncii Naționale a României, 1880-1924*, București, 1925.

Stoenescu Radu, *Stabilizarea monetară și efectele ei în România*, București, 1933.

Tăutu C., *Impozitele directe în România*, București, 1939.

⁶⁶ Ioan Scurtu, *Istoria civilizației românești*, Editura Enciclopedică, București, 2009, p. 282.